Στοιχεία Θεωρίας Μητρών - Σχόλια στις έννοιες - Ιδιοτιμών και Ιδιοδιανυσμάτων — Ορθογώνια Διαγωνιοποίηση Συμμετρικών μητρών.

Αν $A \in M_{n\times n}$ τότε ιδιοδιάνυσμα της A αναφέρεται όποιο $x \in \mathbb{R}^n$ ικανοποιεί το γραμμικό σύστημα:

$$(*) \quad Ax = \lambda x \quad \text{όπου πραγματικός αριθμός.}$$

Επειδή $\lambda x = \lambda I x$ (I αναφέρεται η $n\times n$ ταυτοτική-μοναδιαία μήτρα)

$(*) \iff Ax - \lambda I x = O_{n\times 1} \iff (A-\lambda I)x = O_{n\times 1}$ $(**)$. Το $(**)$ είναι τετραγωνικό $n\times n$ ομογενές σύστημα με μήτρα συντελεστών την $A-\lambda I$. Προφανώς έχει ως λύση οποιοδήποτε το $x = O_{n\times 1}$, αλλά όταν λ τέτοιο ώστε $\operatorname{rank}(A-\lambda I)<n \iff$ (γιατί;) $\det(A-\lambda I)=0$ $(***)$ έχει άπειρες λύσεις (γιατί;).

Από τον ορισμό της ορίζουσας έχουμε ότι το $\det(A-\lambda I)$ είναι πολυώνυμο n-οστού βαθμού ως προς λ που αναφέρεται χαρακτηριστικό πολυώνυμο της A (characteristic polynomial). Οι n ρίζες του, δηλαδή οι λύσεις της $(***)$ που αναφέρεται χαρακτηριστική εξίσωση της A, αναφέρονται ιδιοτιμές της A (eigenvalues). Αν λ^* ιδιοτιμή της A τότε όποιο $x^* \in \mathbb{R}^n$ ικανοποιεί την $Ax^* = \lambda^* x^*$ αναφέρεται ιδιοδιάνυσμα της A (eigenvector) που αντιστοιχεί στην ιδιοτιμή λ^*.

Παράδειγμα. $n=2$, $A = \begin{pmatrix} 1 & 4 \\ 4 & 1 \end{pmatrix}$, οπότε $A-\lambda I = \begin{pmatrix} 1 & 4 \\ 4 & 1 \end{pmatrix} - \lambda \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$

$= \begin{pmatrix} 1 & 4 \\ 4 & 1 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} \lambda & 0 \\ 0 & \lambda \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1-\lambda & 4 \\ 4 & 1-\lambda \end{pmatrix}$, και άρα το χαρακτηριστικό πολυώνυμο της A είναι το $\det\left(\begin{pmatrix} 1-\lambda & 4 \\ 4 & 1-\lambda \end{pmatrix}\right) = (1-\lambda)^2 - 16 = \lambda^2 - 2\lambda + 1 - 16 = \lambda^2 - 2\lambda - 15$.

Για αυτό έχουμε ότι $\Delta = 4 - 4(-15) = 64$, οπότε οι δύο ιδιοτιμές της A είναι οι $\lambda_{1,2} = \frac{2 \pm \sqrt{64}}{2} = 5, \ -3$. Τα ιδιοδιανύσματα που αντιστοιχούν στην $\lambda_1 = 5$ είναι τα $x \in \mathbb{R}^2$ που ικανοποιούν το σύστημα $(A-5I)x = O_{2\times 1} \iff \begin{pmatrix} -4 & 4 \\ 4 & -4 \end{pmatrix}\begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix}$

$$\iff \left.\begin{array}{l} -4x_1 + 4x_2 = 0 \\ 4x_1 - 4x_2 = 0 \end{array}\right\} \Rightarrow x_1 = x_2 \quad \text{επομένως}$$

είναι τα διανύσματα της μορφής $x = \begin{pmatrix} x_2 \\ x_2 \end{pmatrix} = x_2 \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$, $x_2 \in \mathbb{R}$ (γιατί το παραπάνω σύστημα έχει άπειρες λύσεις;). Αναλόγως για την $\lambda_2 = -3$ έχουμε το

$$(A-(-3)I)x = 0_{2\times 1} \iff \left.\begin{matrix} 4x_1 + 4x_2 = 0 \\ \cancel{4x_1 + 4x_2 = 0} \end{matrix}\right\} \iff x_1 = -x_2$$

οπότε ως ιδιοδιανύσματα έχουμε τα $x = \begin{pmatrix} -x_2 \\ x_2 \end{pmatrix} = x_2 \begin{pmatrix} -1 \\ 1 \end{pmatrix}$, $x_2 \in \mathbb{R}$ για την $\lambda_2 = -3$. □

Παρατηρήσεις - Ιδιότητες:

1. Το $\det(A-\lambda I)$ έχει πάντοτε n-ρίζες σαν μιγαδικούς αριθμούς κάποιοι από τις οποίες μπορεί να είναι πολλαπλές (αλγεβρική πολλαπλότητα ιδιοτιμών). Επομένως κάθε $A_{n\times n}$ έχει n ιδιοτιμές. Από την θεωρία πολυωνύμων είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι αν η A συμμετρική τότε όλες οι ιδιοτιμές της είναι πραγματικές.

2. Τα ιδιοδιανύσματα που αντιστοιχούν στην ιδιοτιμή λ της A σχηματίζουν υπόχωρο του $\mathbb{R}^n$ που αντιστοιχεί σε αυτή την ιδιοτιμή (βλ. το παράδειγμα, σε κάθε ιδιοτιμή αντιστοιχεί από ένας μονοδιάστατος υπόχωρος του $\mathbb{R}^2$). Αυτός ονομάζεται ιδιοχώρος της A (eigenspace) που αντιστοιχεί στην ιδιοτιμή λ. Κάθε στοιχείο του ιδιοχώρου της A που αντιστοιχεί στην λ, όταν πολλαπλασιαστεί από αριστερά με την A, δίνει το ίδιο αποτέλεσμα με τον πολλαπλασιασμό του με το βαθμωτό λ. Επομένως το γινόμενο εξακολουθεί να παραμένει στον ιδιοχώρο, ενώ έχει Ευκλείδειο μήκος ίσο με το Ευκλείδειο μήκος του αρχικού επί $|\lambda|$ και προσανατολισμό που εξαρτάται από τον πολλαπλασιασμό του αρχικού και το πρόσημο της λ. Επομένως οι ιδιοχώροι της A είναι οι υπόχωροι του $\mathbb{R}^n$ που παραμένουν "αναλλοίωτοι" από τον πολλαπλασιασμό με την A από αριστερά. Τέλος η διάσταση του ιδιοχώρου που αντιστοιχεί στην λ (γεωμετρική πολλαπλότητα της λ) έχει σχέση με την αλγεβρική πολλαπλότητα της λ. Γίνεται αντιληπτό ότι οι ιδιοτιμές και τα ιδιοδιανύσματα αναπαριστούν σημαντικές ιδιότητες της A ως "μετασχηματισμού" στοιχείων του $\mathbb{R}^n$.

3. Αν $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_n$ οι ιδιοτιμές της A είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι $tr(A) = \sum_{i=1}^{n} \lambda_i = \lambda_1 + \lambda_2 + \dots + \lambda_n$ ενώ $\det(A) = \prod_{i=1}^{n} \lambda_i = \lambda_1 \lambda_2 \cdots \lambda_n$. Το τελευταίο μας λέει ότι $\det(A) = 0 \iff \lambda_i \neq 0$ $\forall i = 1, \dots, n$ οπότε συμπληρώνουμε την ισοδυναμία:

A αντιστρέψιμη $\iff$ $rank(A) = n$ $\iff$ χώρος γραμμών(A) = χώρος στηλών$(A) = \mathbb{R}^n$ $\iff$ το σύνολο των στηλών είναι βάση του $\mathbb{R}^n$ $\iff$ το σύνολο των στηλών της A είναι βάση του $\mathbb{R}^n$

$\iff$ όλες οι ιδιοτιμές της A είναι διάφορες του μηδενός.

4. Αν η A διαγώνια τότε οι ιδιοτιμές της είναι τα διαγώνια στοιχεία της A.

Στο προηγούμενο παράδειγμα έχουμε $tr(A) = \alpha_{11}+\alpha_{22} = 1+1 = 2 = 5+(-3) = \lambda_1+\lambda_2$, $det(A) = \alpha_{11}\alpha_{22} - \alpha_{12}\alpha_{21} = 1-16 = -15 = 5(-3) = \lambda_1\lambda_2$. □

Ορθογώνια Διαγωνιοποίηση Συμμετρικής Μήτρας.

Αν η $A \in M_{n\times n}$ συμμετρική, πέραν του ότι η A έχει n πραγματικές ιδιοτιμές (πβλ 1) είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι είναι δυνατόν να επιλεγούν η ιδιοδιανύσματα της A με τρόπο τέτοιο ώστε αυτά να συγκροτούν ορθοκανονικό σύνολο. Αν P λοιπόν η $n\times n$ μήτρα που έχει ως στήλες τα στοιχεία της παραπάνω επιλογής, διατεταγμένες σύμφωνα με τις ιδιοτιμές, τότε η P είναι ορθογώνια μήτρα (γιατί;) οπότε ισχύει ότι $P'=P^{-1}$. Επιπλέον αν Λ η διαγώνια $n\times n$ μήτρα με i-οστό διαγώνιο στοιχείο την ιδιοτιμή της A που αντιστοιχεί στην i-οστή στήλη της P τότε έχουμε ότι:

$$A = P\Lambda P' \quad (*).$$

Η σχέση $(*)$ μας πληροφορεί ότι η A είναι "παρόμοια" με την διαγώνια μήτρα Λ, και αυτό μπορεί να είναι χρήσιμο δεδομένου του πόσο εύκολα διαχειρίσιμες είναι οι διαγώνιες μήτρες π.χ. ως προς την υπολογιστική πολυπλοκότητα των γινομένων. Η $(*)$ αναφέρεται για τους προφανείς λόγους ορθογώνια διαγωνιοποίηση της A (orthogonal diagonalization), και τα παραπάνω μας λένε ότι οι συμμετρικές μήτρες συγκροτούν μια υποκατηγορία των τετραγωνικών μητρών που είναι ορθογώνια διαγωνιοποιήσιμες.

Παράδειγμα. Στο παράδειγμα όπου $A=\begin{pmatrix}1&4\\4&1\end{pmatrix}$ έχουμε ότι το $\begin{pmatrix}1\\1\end{pmatrix}$ που αντιστοιχεί στην $\lambda_1=5$ είναι ορθογώνιο (ως προς το Ευκλείδειο εσωτερικό γινόμενο) με το $\begin{pmatrix}-1\\1\end{pmatrix}$ που αντιστοιχεί στην $\lambda_2=-3$, αλλά κανένα από αυτά δεν είναι κανονικά. Κανονικοποιώντας τα (κάντε το!) αποκτούμε το $v_n = \left\{\begin{pmatrix}-1/\sqrt{2}\\1/\sqrt{2}\end{pmatrix}, \begin{pmatrix}1/\sqrt{2}\\1/\sqrt{2}\end{pmatrix}\right\}$ που είναι ορθοκανονικό (δείξτε το!) Έτσι αν $P=\begin{array}{c}\begin{pmatrix}1/\sqrt{2}&-1/\sqrt{2}\\1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\end{pmatrix}\\ \begin{matrix}\downarrow&\downarrow\\ \lambda_1&\lambda_2\end{matrix}\end{array}$, έχουμε ότι $P^{-1}=P'=\begin{pmatrix}1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\\-1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\end{pmatrix}$ (δείξτε το!)

και $\Lambda=\begin{pmatrix}5&0\\0&3\end{pmatrix}$, οπότε $\begin{pmatrix}1&4\\4&1\end{pmatrix}=\begin{pmatrix}1/\sqrt{2}&-1/\sqrt{2}\\1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\end{pmatrix}\begin{pmatrix}5&0\\0&-3\end{pmatrix}\begin{pmatrix}1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\\-1/\sqrt{2}&1/\sqrt{2}\end{pmatrix}$

(Επαληθεύστε το κάνοντας τις πράξεις! - Επίσης επιλέξτε ως $\Lambda^*=\begin{pmatrix}-3 & 0\\ 0 & 5\end{pmatrix}$, $P^*=\begin{pmatrix}-1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\\ 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\end{pmatrix}$ και δείξτε επίσης ότι $A=P^*\Lambda^*P^{*\prime}$.)

Ορθογώνια Διαγωνιοποίηση — Δυνάμεις και Αντίστροφο.

Τα παραπάνω είναι δυνατόν να είναι εξαιρετικά χρήσιμα ως προς την απλοποίηση υπολογισμού δυνάμεων της A. Έτσι π.χ. αν $A=P\Lambda P'$ όπως παραπάνω

$$A^2=AA=(P\Lambda P')(P\Lambda P')=P\Lambda(P'P)\Lambda P'\overset{\text{γιατί;}}{=}P\Lambda(P^{-1}P)\Lambda P'=P\Lambda I\Lambda P'=P\Lambda\Lambda P'=P\Lambda^2P$$

και επειδή η Λ είναι διαγώνια η Λ^2 είναι διαγώνια με διαγώνια στοιχεία τα τετράγωνα των αντίστοιχων διαγωνίων στοιχείων της Λ. Συνεχίζοντας επαγωγικά έχουμε ότι για $k\in\mathbb{N}$

$$A^k=P\Lambda^kP'=P\begin{pmatrix}\lambda_1^k & 0 & \dots & 0\\ 0 & \lambda_2^k & \dots & 0\\ \vdots & & \ddots & \vdots\\ 0 & 0 & \dots & \lambda_n^k\end{pmatrix}P' \quad \text{(γιατί;)}.$$

Επομένως στο προηγούμενο παράδειγμα έχουμε $A^{5000}=\begin{pmatrix}1/\sqrt{2} & -1/\sqrt{2}\\ 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\end{pmatrix}\begin{pmatrix}5^{5000} & 0\\ 0 & (-3)^{5000}\end{pmatrix}\begin{pmatrix}1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\\ -1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\end{pmatrix}$

-κάντε τις πράξεις!

Όταν $\lambda_i\neq 0$ $\forall i=1,\dots,n$ οπότε η A αντιστρέψιμη έχουμε ότι

$$A^{-1}=(P\Lambda P')^{-1}=(P')^{-1}\Lambda^{-1}P^{-1}=(P^{-1})'\Lambda^{-1}P'=(P')'\Lambda^{-1}P'=P\Lambda^{-1}P'$$

αφού η P ορθογώνια. Οπότε και η A^{-1} είναι ορθογώνια διαγωνιοποιήσιμη και επίσης όπως γνωρίζουμε

$$\Lambda^{-1}=\begin{pmatrix}1/\lambda_1 & 0 & \dots & 0\\ 0 & 1/\lambda_2 & \dots & 0\\ \vdots & & \ddots & \vdots\\ 0 & 0 & \dots & 1/\lambda_n\end{pmatrix}$$

Επομένως δεδομένης της διαγωνιοποίησης η αντιστροφή είναι υπολογιστικά εύκολη.

Στο προηγούμενο παράδειγμα $A^{-1}=\begin{pmatrix}1/\sqrt{2} & -1/\sqrt{2}\\ 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\end{pmatrix}\begin{pmatrix}1/5 & 0\\ 0 & -1/3\end{pmatrix}\begin{pmatrix}1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\\ -1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2}\end{pmatrix}$

- κάντε τις πράξεις!

Άσκηση. Επεκτείνετε τα παραπάνω και για $k\in\mathbb{Z}$ όταν $\lambda_i\neq 0$ $\forall i=1,\dots,n$. □

Τα παραπάνω συνεπάγονται ότι δεδομένης της ορθογώνιας διαγωνιοποίησης είναι εύκολος και ο υπολογισμός του εκθετικού της A. Από τον σχετικό ορισμό σε μια τέτοια περίπτωση θα έχουμε:

$$\exp(A) := \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} A^k = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} P \Lambda^k P' = P\left(\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} \Lambda^k\right) P'$$

$$= P\left[\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} \begin{pmatrix} \lambda_1^k & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \lambda_2^k & \cdots & 0 \\ \vdots & & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \cdots & \lambda_n^k \end{pmatrix}\right] P' = P \begin{pmatrix} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} \lambda_1^k & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} \lambda_2^k & \cdots & 0 \\ \vdots & & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \cdots & \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} \lambda_n^k \end{pmatrix} P'$$

$$= P \begin{pmatrix} e^{\lambda_1} & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & e^{\lambda_2} & \cdots & 0 \\ \vdots & & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \cdots & e^{\lambda_n} \end{pmatrix} P' = P \exp(\Lambda) P'$$

Το οποίο επίσης μας λέει ότι και η $\exp(A)$ είναι ορθογωνίως διαγωνιοποιήσιμη.

Στο προηγούμενο παράδειγμα όπου $A = \begin{pmatrix} 1 & 4 \\ 4 & 1 \end{pmatrix}$ έχουμε ότι

$$\exp\left(\begin{pmatrix} 1 & 4 \\ 4 & 1 \end{pmatrix}\right) = \begin{pmatrix} 1/\sqrt{2} & -1/\sqrt{2} \\ 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} e^5 & 0 \\ 0 & e^{-3} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2} \\ -1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2} \end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix} e^5/\sqrt{2} & -e^{-3}/\sqrt{2} \\ e^5/\sqrt{2} & e^{-3}/\sqrt{2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2} \\ -1/\sqrt{2} & 1/\sqrt{2} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{e^5+e^{-3}}{2} & \frac{e^5-e^{-3}}{2} \\ \frac{e^5-e^{-3}}{2} & \frac{e^5+e^{-3}}{2} \end{pmatrix}$$

$$= \frac{1}{2} \begin{pmatrix} e^5+e^{-3} & e^5-e^{-3} \\ e^5-e^{-3} & e^5+e^{-3} \end{pmatrix}.$$

Τα παραπάνω βρίσκονται σε στάδιο διορθώσεως. Παρακαλώ αναφέρετε όποιο λάθος εντοπίσετε στο eclass του μαθήματος ή στο stelios@aueb.gr.